

Olli Rauhala
psykiatrinen sairaanhoitaja, psykoterapeutti (perheterapia, et)
työnohjaaja, Toimiva lapsi & perhe – kouluttaja

Lapsella lupa puhua

Kaikissa perheissä on vaikeuksia. Myöskään vanhemmuus ei koskaan ole ongelmatonta. Vanhemman päihdeongelma on riski vanhemmuudelle sekä lapsen kasvulle ja kehitykselle. Päihteidenkäyttö voi aiheuttaa vanhemmassa syyllisyyden ja häpeän tunteita, jotka vievät voimia vanhemmuudelta ja pahimmillaan jopa lamaannuttavat vanhemman kyvyn olla vanhempana lapsilleen. Päihdeongelma tuo mukanaan jännitteitä perheen vuorovaikutussuhteisiin. Vanhemman päihdeongelma aiheuttaa usein lapsen elämään pelkoa, turvattomuutta ja ennakoimattomuutta.

Elokuvassa Ilonen talo perheessä on äidin vaikean päihdeongelman lisäksi isän vakava sairaus, joka lopulta johtaa epätoivoiseen, lopulliseen ratkaisuun, itsemurhaan. Elokuvassa tulee esille myös vaikeuksien siirtyminen sukupolvelta toiselle, kun vierailulle saapuu psyykkisesti sairas äidinäiti. Elokuvassa perheen äiti menettää ajoittain kyvyn toimia aikuisella tavalla turvallisena vanhempana ja hänen käytöksensä on lapsen näkökulmasta ajoittain hyvin hämmentävää.

Lasta suojaa ennen kaikkea ymmärrys perheen tilanteesta; käsitys siitä mitä perheessä tapahtuu, mistä asiat johtuvat. Lapsen mahdollisuus käydä läpi syyllisyyden ja häpeän tunteitaan suojaa lasta. Vanhempi voi vähentää ja lieventää näitä tunteita selittämällä lapselle tämän näkemiä ja kokemia päihteiden käyttöön liittyviä tilanteita. Myös tieto siitä, että aikuinen ottaa vastuuta omista tekemisistään, sairaudestaan ja hoidon ja avun hakemisesta on lapselle tärkeää ja usein syyllisyyden ja häpeän tunteita lieventävää. Aina oma vanhempi / omat vanhemmat eivät siihen yksinään kykene. Silloin on tärkeää, että lapsella on lähipiirissään aikuinen, jonka kanssa hän voi puhua perheensä asioista. Muut aikuiset voivat myös olla tukemassa lapsen vanhempia. Lapsi tarvitsee aikuiselta ”luvan puhua” perheen sisäisistä vaikeuksista, esim. päihdeongelmasta. On myös hyvä, jos lapsen arjessa mukana olevat aikuiset (opettajat ja muut viranomaiset) ovat tietoisia paitsi perheen tilanteesta myös keinoista, joilla tukea lasta.

Lasta suojaava tekijä on myös mahdollisuus osallistua perheen ulkopuoliseen, ikätasoiseen toimintaan. Tämä tarkoittaa lapsen mahdollisuutta osallistua koulunkäyntiin ja omiin harrastuksiin, sekä seurustelu ystävien ja ikätovereiden kanssa. Elokuvasa perheen äiti kykenee päihdeongelmastaan huolimatta ajoittain tukemaan lastensa kasvua ja kehitystä toteamalla mm. että ”tyttöjen pitäisi saada leikkiä omien kavereidensa kanssa”. Äidin mielessä muutto toiselle paikkakunnalle mahdollistaisi ”uuden, paremman elämän” ja toisi myös tytöille mahdollisuuden esim. uusiin harrastuksiin.

Elokuvasa Ilonen talo voidaan nähdä tekijöitä, jotka osoittautuvat perheen tyttärille suojaaviksi tekijöiksi, vaikka toisaalta elokuvassa on myös aikuisia, jotka omalla käytöksellään lisäävät tytärien ja perheen kärsimystä. Sisarusten keskeinen, läheinen suhde on tyttärille tärkeä. Elokuva on erään perheen tarina – tytärien näkökulmasta voisi sanoa jopa – selviytymistarina. Se kertoo myös siitä, miten tuhoava sukupolvien ketju on mahdollista katkaista. Elokuva kertoo siitä, miten kärsimyksestä ja vaikeuksista huolimatta on mahdollisuus selviytyä.

Kysymyksiä:

1. *Miten elokuvassa esiintyvät aikuiset toimivat suhteessa perheen tyttäriin, Ruutiin ja Birgeen?*
2. *Onko elokuvassa aikuisia, jotka tukevat tyttäriä omalla käytöksellään, entä aikuisia, jotka mahdollisesti lisäävät lasten taakkaa?*
3. *Onko Ruutilla ja Birgellä lupa puhua perheensä asioista?*
4. *Onko elokuvassa Ruutilla ja Birgellä mahdollisuus osallistua omaan, ikätasoiseensa toimintaan? Mitkä tekijät mahdollisesti estävät osallistumista, mitkä tukevat siihen?*
5. *Millaisia voimavaroja elokuvan perheessä ja muissa henkilöissä voi nähdä?*

Lähteet:

Kaakinen Sirpa; Päihdeongelma ja vanhemmuus: Mahdottomuuksista mahdollisuuksiin, Irti 2/2008

Solantaus Tytti; Miten autan lastani? Opas vanhemmille, joilla on mielenterveyden ongelmia, 2004